

A ZSIDÓSÁG IRÁNYZATAI

A zsidóság perifériáin

- szamaritánusok
- karaiták (Anan ben David, i.sz. 9. sz.)
- marranók / *anuszim*
- sabbataianusok (*dönme* Törökországban; Sabbatai Cvi, 1666)
- frankisták (Jakob Frank, 18. sz. Lengyelország)
- szombatosok / sabbatarius (16. század, Erdély)
- fallassák / *Beta Jisrael*
- "Messiás-hívő zsidók" (Jews for Jesus)

Földrajzi különbségek

minhag ha-makom: helyi közösség szokásai

- askenáz: keresztény Európa uralma alatt alakult ki, jiddisül beszélő
- szefárd: iszlám uralma alatt alakult ki, Ibériai félsziget és É-Afrika
- jemeni, perzsa, iraki, indiai, stb.

19. századi ideológiai szakadások

- *haszid* vs. *mitnaged*
- a modernítésra adott válasz: reform vs. orthodoxia
- cionizmushoz való viszony: *mizrahi* (= vallásos cionizmus), *Agguda* (vallásos anticionizmus), autonomizmus, territorializmus, *Bund* stb.

Haszidizmus

- Bal Sem Tov (R. Jisrael ben Eliezer, kb. 1700-1760)
- népi vallásosság
- népszerű kabbala (miszticizmus)
- *rebbe* / *caddik*
- pszeudo-földrajzi "mozgalmak": X város rebbéje; ma: Szatmár, Lubavics (Chabad), Gur, Belz

Mitnaged / Litvis

- Elijah of Vilna (GRA, a Vilna Gáon: 1720-1797)
- tanulás, szellemi elit
- etikai irodalom: *muszar*-mozgalom

Haszkala / Felvilágosodás

- Berlin, Moses Mendelssohn (1729-1786)
- emancipáció, asszimiláció, integráció
- kulturális elemek átvétele: nyelv, viselkedési minták, öltözködés, tudomány, művészetek
- liturgia, zsinagóga-építészet, orgona
- *Wissenschaft des Judentums* (A. Geiger, Z. Fraenkel)

A németországi reform

- 19. sz. eleje (1810. Seesen, 1818. Hamburg, stb.)
- a környezethez való radikális hasonulás
- prédikációk és imák a helyi nyelven (Hochdeutsch)

Tora im derekh eret

- Samson Raphael Hirsch (1808–1888), Frankfurt am Main
- neo-orthodoxia
- hagyomány és modernitás ötvözése

Ultra-orthodoxia

- Hatam Szofer (Moses Schreiber, 1762-1839), Pozsony
- כל חדש אסור מן התורה (*kol hadas aszur min ha-tora*): a Tóra tilt minden újítást és reformot

Mai zsidó irányzatok, mozgalmak

- haredi / ultra-orthodox
 - haszid mozgalmak
 - litvis irányzatok
 - Agguda (ultra-orthodox politikai mozgalom Izraelben)
 - vallásos anti-cionizmus: Szatmár, Neture Charta
- modern orthodox
 - Amerikában: Young Israel
 - Izraelben: *mizrahi* (vallásos cionizmus), Rav Kook
- Reform
 - Hebrew Union College
 - Leo Baeck Institute
- Conservative / *maszorti*
 - 1885 Pittsburgh: teljes szakadás a Reform-tól
 - Jewish Theological Seminary of America
 - Salomon Schechter (1847–1915)
- Reconstructionist
 - Mordecai Menahem Kaplan (1881–1983)

Magyarország

1868/69 kongresszus:

- orthodoxia
- neológia
- status quo ante

ajánlott további olvasmányok:

<http://www.spertus.edu/learnmore/modernsynagoguemovements.php>

http://www.pestisul.hu/zsidó_iranyzatok.htm

http://hu.wikipedia.org/wiki/Zsidó_vallás